

ПОВОДОМ ТЕКСТА БОШКА ЂУРИЧКОВИЋА

У часопису „ИСТОРИЈСКИ ЗАПИСИ“ бр. 3–4 1990. године објављен је мој чланак „НЕКА ОБЈАШЊЕЊА И ОДГОВОР НА ЧЛАНАК БОШКА ЂУРИЧКОВИЋА О ЗБИВАЊИМА У ЦЕТИЊСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ 1940. И 1941. ГОДИНЕ“.

Бошко Ђуричковић је дао своја запажања на мој чланак под насловом „ПОВОДОМ ОБЈАШЊЕЊА И ОДГОВОРА ЛИДИЈЕ ЈОВАНОВИЋ“. У том одговору има много супротних гледања у односу на моја. Он скоро све моје тврдње негира, па и оне догађаје који су већ поодавно историчари утврдили као тачне.

У свом одговору Бошко Ђуричковић покушава да ниподаштава моје мишљење, третирајући ме као неравноправног учесника и свједока догађаја о којима се у чланку пише. Он у својем одговору употребљава изразе као што су: подаци са улице, рекла–казала или да вјероватно послје толико година више се и не сјећам тачности збивања и догађаја, све то у намјери да ме прикаже да нијесам свједок, који може бити сигуран у оно што каже.

Он као важне свједоке за своје тврдње узима оне који нијесу учесници у догађајима, већ су само писали о истима. Наглашава и свједоке који су на кратко имали сусрет са догађајима, а који могу помоћи, али не знају цјелину, па могу понекад унијети и дезинформације.

Бошко Ђуричковић није нашао за сходно, или пак није желио, да провјери која задужења сам имала у оно вријеме о којему се у чланку говори, те да сам имала могућности да са њима будем непосредно упозната. Он није нашао за потребно да провјери да сам била делегат ОСМЕ ПОКРАЈИНСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ 1940. године, него и то ставља под сумњу.

Због таквог начина његовог расправљања, ја не могу и не желим да са њим више улазим у дискусију. Ја остајем при наводима изнијетим у мом чланку под насловом „НЕКА ОБЈАШЊЕЊА И ОДГОВОР НА ЧЛАНАК

БОШКА ЂУРИЧКОВИЋА О ЗБИВАЊИМА У ЦЕТИЊСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ 1940. и 1941. ГОД.“ Не тврдим сванока да све знам, јер то није било ни могуће у тадашњим условима велике конспирације.

Осјећам потребу ради читалаца, да не би били дезинформисани, да објасним неке појединости. О догађајима у 1936. и 1937. години писала сам и раније. Такође сам писала и о догађајима из 1940. и 1941. године, а напосе о ОСМОЈ ПОКРАЈИНСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ Комунистичке партије Црне Горе, која је одржана 1940. године и која је имала велики значај, јер је тада одлучено да се Комунистичка партија Југославије, тј. Црне Горе, припреми за своју улогу у случају рата и одбране против окупатора. Неки чланци су ми објављени још 1959. године, затим у књизи „Осма покрајинска конференција КПЈ за Црну Гору 1940. године“ од др Јована Бојовића. Говорила сам о тим догађајима на Радио-Титограду, као и на Народном универзитету „Милун Бојовић“ у Титограду. Док сам износила ова сјећања или писала о њима, била је жива већина чланова тадашњег Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију, као и делегати Осме покрајинске конференције. За цијело то вријеме нијесам добила примједбе на моја излагања, већ напротив – прихваћање.

Будући да не желим да улазим у расправу, навешћу само неколике изјаве појединаца управо о оним питањима по којима се Бошко са мном спори.

Тражећи потврде историчара и њихова гледања наишла сам на низ одговора у књизи др Јована Бојовића о Осмој покрајинској конференцији.

Др Јован Бојовић у поменутој књизи на страни 42, говорећи о Покрајинској партијској конференцији за Црну Гору одржаној 1937. године, каже: „На Конференцији је изабран Покрајински комитет КПЈ за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију. За политичког секретара КПЈ изабран је Јован Мариновић, а за организационог Бранко – Кађа Петричевић. Они су били у вези са партијским руководством у Сремској Митровици, на чијем је челу био Петко Милетић. Чак је и Конференција одржана у знаку популаризације, Петна Милетића“.

На страни 43. исте књиге, др Бојовић говори о подацима из преписке Тита са Димитровом од 8. августа 1938. године, у којој Тито каже да је у Црној Гори одржана ужа Покрајинска партијска конференција, на којој је осуђена деструктивна фракционашка дјелатност П. Милетића. Бојовић даље наводи: „Конференција је одржана јула 1938. године на којој је смијењен Покрајински комитет на челу са Јованом Мариновићем.“

Још једну потврду мом излагању – у истој књизи – чини „Сјећање учесника Конференције“ (Осме покрајинске конференције). Блажо Јовановић, одговарајући на питање – Да ли је Конференција била јединствена – каже „...на самој Конференцији је дискутовано о антипартијском раду Бранка Кађе Петричевића, који је и сам био присутан“.

Бошко Ђуричковић, поред осталог, тврди да је Бранко – Кађа Петричевић на Осмој покрајинској конференцији поднио реферат о

положају жена у Црној Гори. Не поричем да је он могуће требао да поднесе тај реферат. Чињеница је, међутим, ово: током Конференције Иван Милутиновић ми је казао да морам да дам реферат по питању жена и да је учињен велики пропуст што то није урађено на самом почетку. За дискусију на Конференцији је било одређено вријеме од 5 минута. Ја сам, међутим, о том питању излагала око пола сата. Припрема жена за учешће у народноослободилачкој борби, и уопште у раду Комунистичке партије Југославије, за КПЈ било је врло важно, јер су жене велики дио народа, а без њиховог учешћа није се могла извојевати пobjеда. Напомињем, да сам у то вријеме била руководилац Комисије по питању жена при Покрајинском комитету и једина жена делегат на овој Конференцији.

Ја сам дала само неке наводе. Међутим, сматрам да су најважнија она питања која се односе на збивања у цетињској комунистичкој организацији 1940. и 1941. године. Разлика је у прилазу гледања између Бошка Ђуричковића и мене. На те догађаје и даље гледам онако како сам их приказала у мом чланку „Нена објашњења и одговор на чланак Бошка Ђуричковића о збивањима у цетињској организацији 1940. и 1941. год.“. Бошко Ђуричковић иде са поставком да је спор у оно вријеме био између цетињске партијске организације и Покрајинског комитета, а ја кажем другојачије. Наиме, ја тврдим да је спор био у самој цетињској партијској организацији, да су у њој биле групације, које су се међусобно сукобљавале, те да тако није било јединства у њој. Наводим да не знам детаље тог спора у организацији, али ми је познато да није био са Покрајинским комитетом. Тако је оцијенила и Осма покрајинска конференција и донијела закључак да то треба унутар цетињске партијске организације разријешити. Већ тада је било ријечи о кажњавању појединих другова у тој организацији. Да је био спор са Покрајинским комитетом заузео би се другојачији став.

Познато ми је реферисање Божа Љумовића на састанку Покрајинског комитета 1940. године, који је такође објаснио да се ради о спору у самој цетињској организацији, и то између неколико група, те да је ради тога и врло тешко тамо радити. Уједно је нагласио, да се сваког тренутка очекује почетак рата и да нам је потребно јединство. Поменуо је и имена људи, заправо псеудониме оних који предводе те групације. Чудио се што Никола Лекић није ту одлучнији. На једном од састанака Покрајинског комитета у то вријеме казано је да Централни комитет КПЈ тражи искључење из Партије једног броја другова из Цетиња. Међутим, заузет је став да би искључење тих другова штетило Партији, јер су ти другови угледни и утицајни. Ти детаљи су ми познати, јер сам присуствовала неким од састанака Покрајинског комитета у оно вријеме, будући да сам била предвиђена за замјену у Покрајинском комитету у случају рата. За замјену у Покрајинском комитету биле су предвиђене жене, јер се знало да неће бити мобилисане.

Централни комитет КПЈ био је упознат са споровима у цетињској организацији још од Осме покрајинске конференције, којој су присуствовала два члана Централног комитета – Тито и Иван Милутиновић.

Такође је ЦК био упознат са спором, који је настао са Николом Лекићем 1940. године на Петој земаљској конференцији КПЈ у Загребу.

У међувремену Централни комитет КПЈ је донио одлуку о искључењу једног броја другова из цетињске организације. Намеће се питање: Зашто је то урадио Централни комитет, а не Покрајински комитет Црне Горе? Објашњење се може дати на тај начин, што је уочи рата Централни комитет КПЈ максимално централизовао све ради јединственог руковођења, као и да је Централни комитет сматрао да се поједини чланови цетињске организације не повинују његовој одлуци. О свему овоме сам детаљније писала у свом чланку, али сам била присиљена да неке од основних ствари ипак поновим. Наглашавам, да ако постоје записници са сједнице Покрајинског комитета из тог времена, увидом у исте доћи ће се до закључка који ја дајем.

Данас је врло тешко писати и знати шта је важно, а што не, за утврђивање историјских чињеница. Сам развој догађаја у једном дијелу Европе, а посебно код нас још увијек не омогућава да се одвоји битно од небитног. Особито тешко продире истина. И ово што сам писала сада и у ранијем чланку, учинила сам и чиним ради утврђивања истине и да спрјечим дезинформације. Осјећам то као обавезу, која ми је силом прилика наметнута.

Сматрам као посебну обавезу да нагласим, да у Црној Гори, иако је било тешких момената и размимоилажења у Комунистичкој партији, а дисциплина те партије је била строга и немилосрдна, скоро сви појединци, који су и били донекле у њој у неком неспоразуму задњих година прије рата, учествовали су већ 1941. г. у рату против окупатора и фашизма, што значи да су били и остали патриоти.

Уз објављивање мог претходног чланка било је предвиђено и објављивање два писма, која сам дала као прилог. Грешком то није урађено, па желим да се то сада надокнади. Прво писмо је оно које је Блажо Јовановић послао породици Николе Лекића, а друго је оно у којему се из Кабинета друга Тита Блажо Јовановић обавјештава да је материјал за рехабилитацију Николе Лекића сређен и да ће бити достављен Титу на одобрење.

Лидиа Јовановић

КАНЦЕЛАРИЈА
ГЕНЕРАЛНОГ СЕКРЕТАРА СКУ

Београд, 6 октобар 1958

З А Б И Л Ђ Е Ш К А

у вези са молбом другарице Милице Лекић

У својој молби, коју је упутила другу Титу, другарица Милица Лекић, мајка друга Николе Лекића који је погинуо на Пљевљу 1941 г., између осталог моли „да му вратите заслужено и часно име комунисте и борца“.

Са садржајем молбе упознати су другови Блажо Јовановић, Светозар Вукмановић, Крсто Попивоца и Андро Мугоша, који добро познају овај случај.

По њиховом мишљењу учињен је пропуст што раније није размотрен случај друга Николе Лекића и што није проглашен за Народног хероја и **предлажу да се то бар сада учини.**

Друг Никола Лекић био је секретар Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, од 1934 до 1936 године. Осуђен је на две године и био на робији од 1938 до 1940 године.

Због франциских борби у које су га увукли Кађа и др., искључен је из Партије 1940 г.

Ступио је у НОБ 1941 и погинуо на Пљевљу децембра исте године.

По мишљењу наведених другова друг Никола Лекић спадао је међу најпознатије комунисте Црне Горе и сигурно би се брзо рехабилитовао да није погинуо одмах у почетку Устанка.

Нису га раније предложили за Народног хероја јер су сматрали да је то незгодно због случаја са његовим искључењем и што је погинуо а да није био члан Партије.

ПОРОДИЦИ ДРУГА НИКОЛЕ ЛЕКИЋА

Ц Е Т И Њ Е

Много жалим што не могу присуствовати помену друга Николе, јер сам спријечен важним и неодложним пословима.

Друг Никола показао је своју храброст и одлучност својом непошtedном борбом противу реакционарних, противнародних и издајничких режима у бившој Југославији. У тој непрекидној борби он се довољно очеличио и припремио за тешку борбу противу проклетих

фашистичких завојевача и неваљалих домаћих издајника. Ја не могу заборавити оне дивне и тешке дане у 1936 години, када је друг Никола постојано и непоколебиво, иако у илегалству јурио као сиви соко од села до села и припремао народ да протестује и подигне свој глас противу безакоња и неправди које су ондашњи властодршци спроводили над 300 најбољих синова и кћери црногорског народа. Тих дана крвави властодршци створили су засједу голоруком црногорском народу и са леђа пуцали у њега. Тада се родио крвави и славни Белведер који је претеча велике народно ослободилачке борбе, када су ондашњи властодршци показали сву своју биједу и слабост у очима црногорског народа, јер су постављени захтјеви од стране црногорског народа били оправдани и човјечни. Исто тако не могу заборавити на оне дане када је друг Никола припремао демонстрације и неустрашиво их водио противу незаконитих поступака разних реакционарних режима.

Тако спреман друг Никола одушевљено је пошао у народно ослободилачку борбу и пригрлио тринаестојулску пушку. Ону пушку која је пуцала у одбрани части и слободе црногорског народа и свих народа Југославије, а око које се онупио читави црногорски народ, јер је та пушка уливала нашем народу вјеру у побједу и била је израз његовог патриотског расположења и дубоке мржње према фашистичким злочинцима и домаћим изродима и продатим душама.

Друг Никола погинуо је у првим данима тешке борбе јуначком смрћу на Пљевљима. На примјеру његове јуначке смрти учиће се млађа покољења како се умире несебично и пожртвовано за част и слободу свога народа и како се безгранично воли свој народ.

И друг Никола и многи други млади јунаци који падоше у првим данима борбе извршили су часно свој дуг према отаџбини, а већег јунаштва него жртвовати самога себе за добро свога народа не постоји.

Ваш је бол за јединцем сином и братом неизмјерно велики, али и ми дијелимо тај бол. Треба стегнути срце оном јачином и оном храброшћу како је ступао у борбу и умирао друг Никола и хиљаде наших дивних младих јунака на чијим костима почивају тековине народно ослободилачке борбе и наша нова слободна, независна Југославија – срећна заједница равноправних народа Југославије. И у болу треба се узвисити и поносити јер су то свјеже жртве отаџбинског рата заслужиле међу којима долази и друг Никола.

Овиме вам изражавам топло и другарско саучешће.

Нека је слава и хвала другу Николи Лекићу који у славној битци на Пљевљима положи свој млади живот.

Смрт фашизму—Слобода народу!

Цетиње, 18 октобра 1945 г.

Претсједник народне владе
Црне Горе,
Блажо Јовановић